

Oponentský posudek disertační práce

Mgr. Luděk Koverdinský: Vliv držení těla na pěvecký projev

Studijní obor: hudební teorie a pedagogika

Oponent: doc. PaedDr. Hana Váňová, CSc.,

1. Aktuálnost zvoleného tématu

Zpěv je složitý proces, na jehož zdárném průběhu se podílí řada složek. Autor předložené disertace se zaměřil na zkoumání vlivu postury na kvalitu pěveckého projevu. Vychází z potřeb současné pěvecké pedagogiky, která musí hledat řešení negativních důsledků proměn životního stylu na předpoklady současných adeptů zpěvu. Jako jedním z nejzávažnějších se jeví snížená tělesná zdatnost, jež se projevuje v chybném držení těla a následně i ve snížené kondici dechového aparátu. Obecně je známo, že na spolupráci dechové a fonační funkce závisí kvalita nasazení tónu, jeho vedení a rozvíjení v pěveckou hudební frázi s obsahovým a emocionálním sdělením. Z pohledu požadavku vyvážené spolupráce dechové a fonační funkce právě výkonnost dechového aparátu u současné populace zaostává. V tomto směru nabývá zkoumaná problematika význam a navržená cesta k jejímu řešení se jeví jako průkopnická. Výchova fyziologické dechové funkce je v metodice pěvecké výchovy klíčovým problémem. Autor při jeho řešení využívá nejen nejmodernějších poznatků z anatomie a fyziologie, ale též úročí svou dlouholetou osobní zkušenost s metodikou nápravy vadného držení těla. Vlastní metodiku ověřil v práci s dětmi a s dospělými (viz případová studie a obě fáze výzkumu).

2. Splnění cíle disertace

Lze konstatovat, že stanovený cíl disertační práce – objasnit význam vlivu držení těla na pěvecký projev – byl naplněn. Na dobré odborné úrovni je jak v teoretické, tak i praktické rovině zpracovaná zejména problematika držení těla a prezentace důkazů o významu funkční postury jako důležitého předpokladu k navození pěveckého (žeberně-bráničního) dechu, který je základní podmínkou fyziologické (tj. správné) fonace.

Předložená disertační práce čítá 102 stran vlastního textu, který doplňuje rozsáhlá příloha, obsahující více než 50 stran fotodokumentace z realizovaného výzkumu. Součástí práce je i CD se záznamy zvukových nahrávek hlasů frekventantů výzkumu. Teoretická část je doplněna obrázky a notovými příklady vlastních cvičení doktoranda. V závěru práce je uveden bohatý seznam odborné literatury naší i zahraniční (zejména pak italské), a to jak z obecné didaktiky, psychologie osobnosti, metodologie výzkumu, hudební psychologie,

hudební didaktiky a metodiky zpěvu, tak i z anatomie, fyziologie a fyzioterapie. Tento široký záběr studijní literatury si vyžádal interdisciplinární rozměr zvoleného tématu.

Disertační spis má charakter výzkumné zprávy s teoretickým východiskem a je strukturován do pěti kapitol. Autor se věnoval řešené problematice z různých pohledů – fyziologického (respektive rehabilitačního) a pedagogicko psychologického. První kapitola sleduje hlavní směry a proudy formující pěveckou pedagogiku. Při zpracování doktorand uplatnil historicko – kritický přístup, čímž se mu podařilo na malé ploše postihnout významné momenty, které posouvaly vývoj pěvecké pedagogiky od 16. století po současnost. Dále přehledně zmapoval názory významných pěveckých pedagogů minulosti a současnosti na otázku držení těla při zpěvu a s přesahem do fyzioterapie otevřel další cestu k řešení základního pěveckého problému – pěveckého dechu.

Druhá kapitola je věnována objasnění pojmů a jejich terminologickému vymezení. Šíře zpracování odpovídá potřebám zvoleného tématu. Zde jenom *malá poznámka*, týkající se práce s pojmy – doporučuji při prvním setkání s méně známým pojmem v textu alespoň pod čarou ho orientačně vysvětlit, i když je mu v dalších kapitolách věnován podrobnější výklad (otázka postury v úvodu, kineziologie str.17, sagitální roviny str. 52, subgluteální linie str. 53 apod.). *K použitým obrázkům na str. 22-29 by bylo vhodné citovat přesněji zdroj.*

V kapitole 2.2 , věnované některým psychologickým základům pěveckých dovedností, bych doporučila charakteristiku základních hudebních schopností opřít o bohatší záběr odborné literatury. Za zmínku by jistě stála úvaha, zda by *kapitolka o vokálním sluchu (2.5.3)* neměla být zařazena k hudebním schopnostem. Upozorňuji též na skutečnost, že *hudebnost vyjadřuje rozdíly i v kvantitě* (co do počtu výskytu v poměru k hudebnímu nadání).

Těžištěm teoretické části práce je třetí kapitola, jež přináší návrh vlastní metodiky. Autor se zabývá stěžejními dovednostmi, které považuje za elementární základ pěvecké techniky. K jejich rozvoji podává podrobný výklad včetně vlastních příkladů pěveckých cvičení (*k příkladu brumenda zpívaného na vzestupnou stupnici (str. 66): domnívám se, že cvičení náročností přesahuje možnosti dítěte. Autor by při obhajobě mohl uvést příklady vhodné pro zpěváky-začátečníky*). Nácvik uvedených elementárních dovedností má vyústit *do nácviku písní*. Tato fáze je naznačena, ale ve skutečnosti můžeme avizovanou *aplikaci nových zkušeností při nácviků písní (str.51)* nalézt až na nahrávkách studentů v rámci výzkumu.

Čtvrtou kapitolu tvoří výzkum. Cílem výzkumu bylo sledování vzájemně podmíněného vztahu držení těla a pěveckého projevu a ověření autorem vytvořené metodiky v praxi. Vlastní výzkum probíhal ve dvou fázích. V první etapě výzkumu byla řešena problematika nápravy chybného držení těla u dětí (vztahuje se k hypotézám 2, 3, 4 5, 6). Z vyhodnocení fotodokumentace vyplývá, že i krátkodobá terapie může přinést okamžité

pozitivní výsledky. Otázkou je *trvalost správného posturálního nastavení (k tomuto problému by se mohl doktorand vyjádřit)*. Ve druhé fázi výzkumu byly sledovány jak proměny v nastavení postury, tak i proměny pěveckého projevu před a po experimentálním vyučování (vztahuje se k hypotézám 1,2, 3, 6). Na fotodokumentaci a poslechem zvukových záznamů lze vysledovat změny, které nastaly. Autor je vyhodnotil pomocí stanovených kritérií a číselně vyjádřil v tabulkách a grafech. *Vysvětlující komentáře* k zapsaným datům jsou velmi strohé, autor by jejich *hlubší objasnění* měl předložit v rámci obhajoby. Výzkumnou zprávu uzavírá detailně vypracovaná případová studie.

K vlastnímu výzkumu mám několik připomínek a dotazů:

str. 68 – předmět výzkumu se kryje s cíli výzkumu?

str. 70 – doporučuji zvážit, zda místo termínu experimentální vyučování by nebyl vhodnější termín terapie vadného držení těla, užitý v textu;

str. 70 – blíže objasnit tvrzení: *nápravu vrozených, trvale fixovaných návyků* (jak vzniká návyk?)

str. 72 – nejasnost okolo počtu sledovaných parametrů (= kritérií, definovaných v textu? Počet sledovaných kritérií je konstantní bez ohledu na počet sledovaných dětí;

str. 85 – při hodnocení pěveckého projevu doporučuji upravit souměřitelně název třetího kritéria (barevná vyrovnanost? dynamická vyrovnanost?);

str. 90 – přehlednější by byla korespondující barevnost grafu 2 a tabulky 4;

Závěry pro hudebně výchovnou praxi (5. kapitola) vycházejí ze zjištěných poznatků: terapii vadného držení těla lze provádět i v běžných hodinách hudební výchovy. Autor doporučuje dvě úrovně, jejich realizace se odvíjí od časových a prostorových možností.

3. Zvolené metody disertace

Při zpracování teoretické části práce uplatnil autor zejména teoretickou analýzu a syntézu, využit je též historicko – kritický přístup. V empirickém výzkumu zvolil autor pozorování, experimentální vyučování a analýzu hlasových projevů na základě předem stanovených kritérií a vytvořených škál.

4. Výsledky

Přestože uvedený výzkumný vzorek nebyl početný, z předložených výsledků výzkumu je zřejmé, že zvolená metodika navodila u frekventantů, zapojených do výzkumu, viditelné a slyšitelné pozitivní změny (viz fotodokumentace a MP3 nahrávky).

5. Význam pro společenskou praxi a pro další rozvoj vědy

Vliv postury na zlepšení kvality pěveckého dechu a tedy i fonace je sice obecně uznáván, avšak dosud nebyla podána jeho hlubší interdisciplinární analýza. V disertační práci je

předložen výklad základních souvislostí a tyto podmíněné vztahy jsou experimentálně ověřovány. Ze závěrů z výzkumu vyplynulo, že i krátkodobá terapie zlepšuje způsob držení těla a kvalitu dechové funkce. Z výpovědí dětí i z proměn hlasového projevu dospělých je zřejmé, že uvedená metodika je přístupná začínajícím zpěvákům. Otvírá adeptům zpěvu možnost samostudia na základě cíleně zaměřených rehabilitačních cvičení, která uvolňují nežádoucí svalová napětí a posilují vnitřní přímí svaly a s nimi i správnou dechovou funkci. Celý proces je provázen sebeprožíváním, sebeuvědomováním. Cestu k samostudiu formuje i vědomý výcvik vokálního sluchu, který kontroluje kvalitu pěveckého projevu. Jeho řídicí funkce je výrazněji dosažitelná u dospělých jedinců (viz zvukové záznamy frekventantů výzkumu).

Je možné konstatovat, že užitý interdisciplinární přístup k řešenému problému je průkopnický. Práce mimo jiné odkazuje na nebytnost spolupráce pěveckých pedagogů s odborníky z oblasti fyzioterapie. Současný stav fyzických předpokladů převážné většiny adeptů zpěvu k tomu vybízí.

6. Splnění podmínek kladených na disertační práci

Práci by neškodila výraznější jazyková korektura (str. 11, 14, 28, 36, 43 a další), místy by bylo vhodné vybrousit styl (na str. 36 se opakuje odstavec v textu s poznámkou pod čarou, v části výzkumné zatěžuje text často se opakující výraz „námi navržená metodika“ = vytvořená metodika (str. 52), „námi vymezených“ (68, 69) apod.). Z hlediska formálního bych doporučila na str. 54 používání odrážek různé úrovně podle hierarchie ve výčtu (u tvaru břišních svalů je další text je rozvedením variability různých podob).

Závěrem:

Doktorand předkládá k obhajobě disertační spis s logicky uspořádanou teoretickou a empirickou částí, v němž prokázal svou způsobilost k samostatné vědecké a výzkumné práci. Domnívám se, že předložená disertace i přes výše uvedené připomínky splňuje požadavky, kladené na úroveň disertačních prací, a proto ji doporučuji k obhajobě.

V Brandýse nad Labem, 14.6.2012

Doc. PaedDr. Hana Váňová, CSc.,

Katedra hudební výchovy UK Praha – Pedagogická fakulta

